

שבט תשע"ט

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

השקד והחיפזון

לט"ו בשבט (על פי שיעור של הרב יעקב מדן)

10. שמות ג', ד :
ויקרא אליו א-לוקים מתוך הסנה, ויאמר - משה
משה....
11. הגדה של פסח :
"מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? לפי שלא הספיק
בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי
המלכים וגאלם".
12. שמות י"ב, יא :
"ואכלתם אותו בחפזון, פסח הוא לה".
13. רבי צדוק הכהן מלובלין :
ראשית כניסת האדם לעבודת ד' צריכה להיות בחיפזון,
כפסח מצריים שנאכל בחיפזון, לפי שבתחילה כשאדם
מנתק עצמו מכל תאוות עולם הזה שהוא מקושר להן,
צריך לשמור את הרגע שמתעורר בו רצון ד' ולחפז
באותו רגע למהר לצאת מן התאוה, אחר כך כיון שכנס
לעבודת ד' שוב ילך במתינות, בלאט, כדין פסח דורות.
על האדם למהר ולהוציא בחיפזון מן הכח אל הפועל את
התעוררות שנתעוררה בו כשעברה עליו רוח ד' ממרום,
אל יאחר ואל יחמיץ את ההזדמנות שניתנה לו.
14. בבלי ברכות כ' ע"א (מתורגם) :
אמר רב פפא לאביי: מה ההבדל בין הראשונים
שהתרחשו להם ניסים, לבינינו שלא מתרחשים לנו
ניסים ?
אם בגלל הלמידה - בשנים של רב יהודה כל הלימוד
היה בסדר נזיקין ואילו אנו לומדים שישה סדרים ...
ורב יהודה, כששלף נעל אחת - ירד גשם, ע"י ה' ואנחנו
מצערים את עצמנו, וצוחים ואין מי שמשגיח בנו !?
אמר לו: הראשונים מסרו את נפשם על קדושת השם,
אנחנו - לא מוסרים את נפשנו על קדושת השם. כמו רב
אדא בר אהבה. ראה כותית שהיתה לבושה כרבולת
בשוק. חשב שהיא בת ישראל, קם קרע אותה ממנה.
התגלה שהיא כותית, קנסו אותה בארבע מאות זוז. אמר
לה: מה שמך ? אמרה לו: מתון. אמר לה: מתון מתון
ארבע מאה זוזי שווה.

1. רד"ק (ירמיהו א', יב) :
שעץ השקד ממחר לפרוח יותר משאר העצים
2. שו"ע (או"ח רכ"ו, א) :
היוצא בימי ניסן, וראה אילנות שמוציאים פרח -
אומר:
3. משנה ברורה (רכ"ו, א) :
"בימי ניסן. אורחא דמילתא נקט, שאז דרך הארצות
החמים לבלבב האילנות".
4. שמות ד', ב :
"ויאמר אליו ה' - מזה בידך? ויאמר - מטה".
5. במדבר י"ז, כג :
ויהי ממחרת, ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה
אהרן לבית לוי, ויצא פרח ויִצֵץ צִיץ ויגמל שקדים.
6. הרב יעקב מדן :
ליציאת מצרים - אין אח ורע בדברי ימי עולם. תהליכי
החרות שבעולם, השינויים בתפיסה הדתית והחברתית
של האנושות - תהליכים טבעיים ומתמשכים הם.
ההיסטוריה - לא אצה לה דרכה. ראשונה לחירויות
האדם - החרות הדתית, הרוחנית, המדינית והחברתית
שביציאת מצרים; והיא עצמה - בבת אחת ובמלוא
קומתה. בחיפזון. לשם כך היה צורך במהלך ניסי.
בהנהגה של מִטָּה, של מקל השקד.
7. שמות י"ב, לט :
וַיֹּאמְרוּ אֶת הַצֶּבֶק אֲשֶׁר הוּצֵאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת פִּי לֹא
חָמֵץ פִּי גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמֶה וְגַם צִדָּה לֹא
עָשׂוּ לָהֶם.
8. שמות י"ב, יא :
וְכַךְ תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נְעִלְיֶכֶם בְּרִגְלֵיכֶם
וּמִקְלֵכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לֵה'.
9. רש"י על הגדרת המושג חיפזון :
בחיפזון - לשון בהלה ומהירות, כמו (שמואל א' כ"ג כ"ו)
'ויהי דוד נחפז ללכת', (מלכים ב' ז' ט"ו) 'אשר השליכו
אדם בחפזם'.

15. השל"ה [שער האותיות, מ"ם]:

ידבק האדם במידה זו, ויעשנה טבע אצלו, שלא יעשה שום מעשה בעולם, הן גדול הן קטן, ולא שום דיבור בעולם, ואף ששומע חרפתו לא ישיב, עד שישים אל לבו, ויתייעץ עם שכלו כדת מה לעשו.

ולא זו בדבר הרשות שיעשה כן, אלא אפילו בדבר מצווה יעשה במתון, שהרי אותו מעשה בברכות (כ' א') שאמר עליה, 'מתון מתון ארבע מאות זוהי שוויא', היה לדבר מצווה ולקידוש השם, שרב אדא בר אהבה קרע כרבות מאותה אישה שלבשה אותה בשוק, כשסבר שהיא ישראלית, עיין שם.

וזה שאמרנו (פסחים ד' א') 'זריזין מקדימין למצווה', וצריך לעשותה בזריזות, זהו עניין מצווה שכבר היא מפורסמת ומושכלת אצלו, כגון לילך לבית הכנסת ולבית המדרש, וקיום כל המצוות המעשיות שבתורה. אבל בדבר שצריך התבוננות, למשל, מי שבדעתו ליתן כיס מלא מעות זה לחלק לעניים, ופגעו בו עניים, לא ימהר עד שיתבונן מתחילה איזה עני חשוב, והחשוב חשוב קודם, והכל לפי צרכיו המרובים, וכיוצא בזה הרבה. ומכל שכן וקל וחומר בדבר הרשות, שלא יעשה מעשה או דיבור עד שיקח מועד וישכיל. ובקל וחומר בנו של קל וחומר אלף פעמים, אם הוא מעשה או דיבור של איסור, כגון הכאה, או ריב ומחלוקת, כיוצא בזה, שיהא בשובה ונחת, ואל ימהר, ואז יבוא שלום, וינוח וישקוט כל ימיו ממכאובות, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוהים ואדם.

16. רמח"ל 'מסילת ישרים' שער הזריזות (פרק ו'):

ותראה כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החמריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבודותו, ודאי הוא שלא יצליח. והוא מה שאמר התנא (אבות פרק ד'): 'הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים'....

17. ספר החינוך בטעם מצוות המצה:

משורשי המצווה, כדי שנזכור לעולם הניסים שנעשו לנו ביציאת מצרים, כמו שכתוב בשה הפסח. ונזכור שאירע לנו כעניין זה שמתוך חיפזון היציאה אפינו העיסה מצה, כי לא יכלו להתמהמה עד שיחמיץ, כמו שכתוב: 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם'.

18. קהלת רבה (י"ב, ז):

"השקד הזה - משעה שיניץ עד שהוא גומר פירותיו, כ"א יום"

19. במדבר כ', י"א-י"ב:

"וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים".
"יען לא האמנתם בי... - לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

20. ירמיהו ט"ז, יד-טו:

לכן הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה....

21. ישעיהו נ"ב, יב:

"כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו".

22. דברים ל"ד, י:

"ולא קם נביא עוד בישראל כמשה..."

23. דברים י"ח, יח:

"נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך..."

24. הפסיקתא רבתי:

כמשה ממש - לא קם; מעין אספקלרייתו של משה - קם, והוא ירמיהו.

25. ירמיהו א', יא-יב:

"ויהי דבר ה' אלי לאמר - מה אתה רואה, ירמיהו? ואמר - מקל שקד אני ראה: ויאמר ה' אלי - היטבת לראות, כי שוקד אני על דברי לעשותו"

26. המהר"ל בנצח ישראל מ"ז:

ומפני ההבדל הזה שיש בין גאולה ראשונה ובין גאולה אחרונה, נאמר בגאולה ראשונה "ואכלתם אותו בחפזון כי בחפזון יצאת ממצרים". ובגאולה אחרונה כתיב (ישעיה נב, ב) "כי לא בחפזון תצאו משם וגו'", ולמה החלוף הזה? - וביאור עניין זה, כי מפני שהגאולה הראשונה לא היתה גאולה נצחית, שהרי לא היו נגאלים רק לשעה. וכך היה עניין הגאולה גם כן, דומה לאור הברק שנראה ברקיע לשעה, ומיד עובר. ולא היתה הגאולה הראשונה דבר תמידי קיים... אבל הגאולה אחרונה, שהוא גאולה נצחית מבלי שינוי כלל, רק תמיד קיים. ולכך לא יהיה לדבר זה חיפזון...